

200 FLY-ALARMER PÅ JAN MAYEN
ISHAVSØYA ER RENE FESTNINGEN

AUTOMATISKE STASJONER BLEV LANDSATT AV UBÅTER

Tromsøvingen Fritz Øien, som var bestyrer på Jan Mayen under krigen, forteller følgende til «Dagens Nyheter» om oppholdet på denne vanskelig tilgjengelige Ishavsøya:

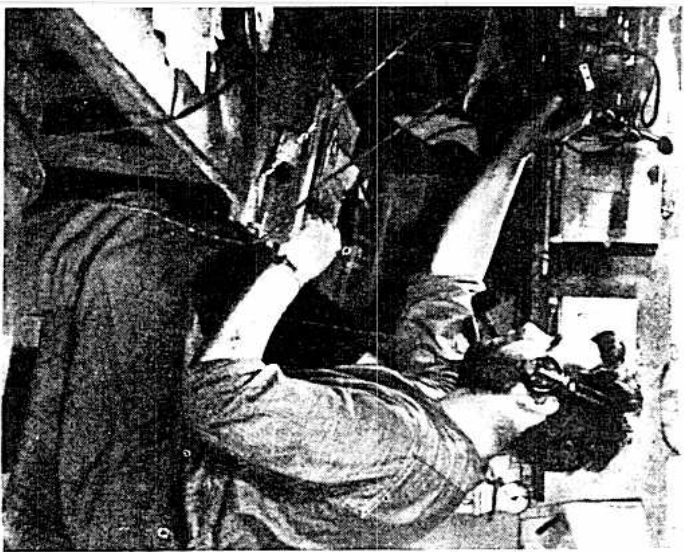
— Vi sendte alle våre meteorologiske rapporter i kode til Island, der den militære stasjonen samlet materialer og sendte våre rapporter videre til England og alle større steder som hadde meteorologiske stasjoner. De større krigsskipene fikk også våre meddelelser og nedtegnet dem på sine meteorologiske karter. For konvoiene til Russland hadde disse observasjonene fra Jan Mayen en enorm betydning — noe vi fikk bekrefte på ved utallige telegrammer fra allierte offiserer i RAF. Vi sendte peilingssignaler til konvoiene, slik at de kunde bestemme sine posisjoner, de avgikk aldri fra Island uten først å ha hørt våre rapporter. At konvoiene kom frem uskaddet betydde jo på sett og vis at krigen blev forkortet.

Jeg søkte mig flere ganger til England for å bytte tjeneste, men jeg fikk alltid til svar at jeg behøvedes på Jan Mayen og måtte derfor bli på min post, fortsetter Øien, og jeg var jo glad for å kunne gjøre min innsats.

I begynnelsen av krigen sommeren 1940 var vi bare fire personer på stasjonen på Jan Mayen, men etter 1½ måned kom en dag en båt innenfor synsvidde. Vi tendte lys på sørsiden av øya, på Eggøya, for jeg syntes det så ut som «Fridtjof Nansen», men vi var ikke sikre på om det kanskje var tyskere. Det var alt mørkt, for vi skrev den 3. sep-

POLAR ÅRBOKEN

1945

~~En~~ *En* sender dagens værmeldinger.

Jan Mayen

1941 blev vi ført tilbage til Jan Mayen under militær eskorte for å oprette en ny meteorologisk stasjon. Denne utrustningen som vi hadde med oss, hadde vi tatt fra en gruppe norske nazister som hadde etablert sig på vestsiden av Grønland og var forløpere til tyske militære — de hadde med sig fire maskingeværer. Vi brente ned deres hus og tok med oss hele utrustningen og provianten deres, hvorefter vi sendte nazistene som fanger til England.

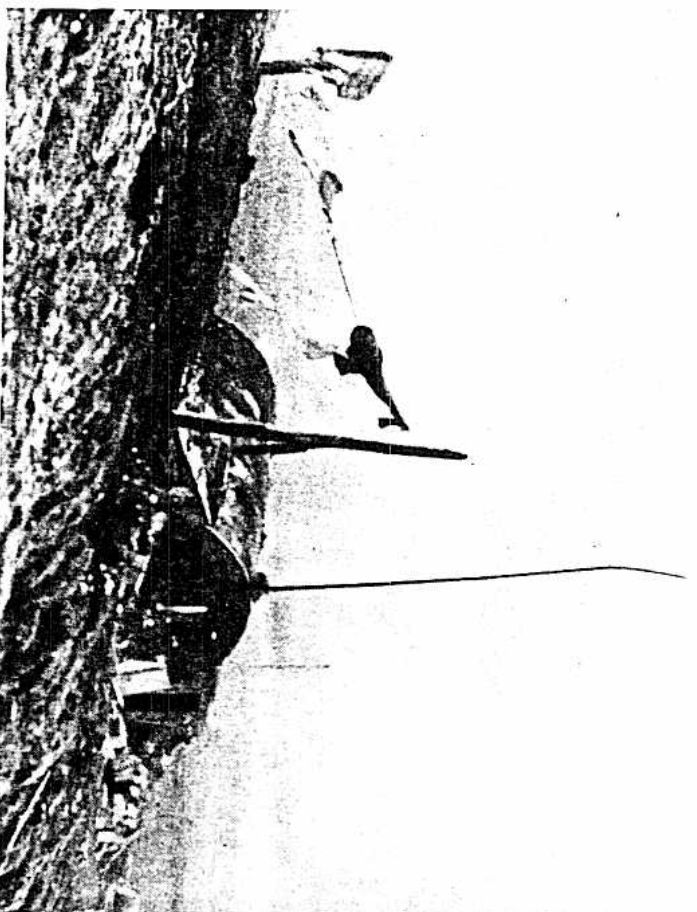
I snestorm bygde vi ny stasjon.

Ved tilbakekomsten til Jan Mayen måtte vi begynne med å bygge nye hus i snestorm og under hårde strabaser. Kommandanten, kaptein *Ullring*, og jeg gikk først i land for å rekognosere om det fantes noen innvånere på øia, det var et ganske spennende oppdrag å ta sig frem på ski og gjøre undersøkelser. Men vi fant ingen, bare et nedskutt fly på

tember. Det var «Fridtjof Nansen» som var sendt av den norske regjeringen for å hente oss og ødelegge stasjonen for at den ikke skulde falle i tyskernes hender. Vi ødela alt, noe som viste sig å være bra, for senere kom tyskerne dit med en bevaubnet tråler for å besette stasjonen, men de blev senere knepet av en engelsk jager og tatt til fange.

«Fridtjof Nansen» førte

oss til Island, der vi blev i fire måneder. I januar

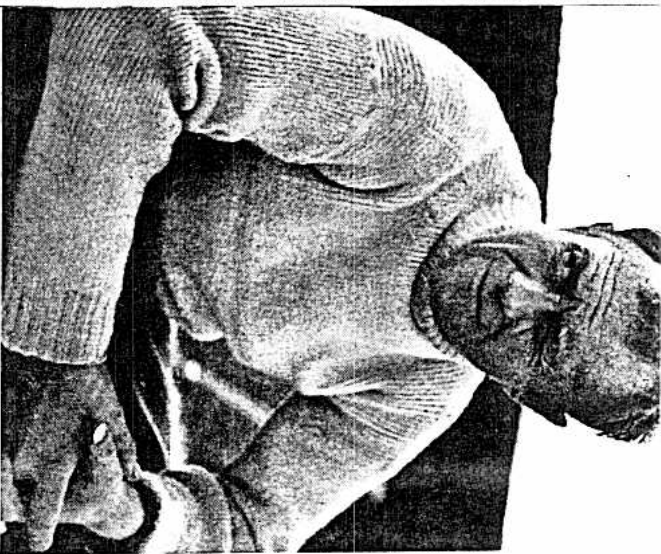
Hvor folkene på Jan Mayen bodde.

stranden. Vi bygde op stasjonen på nytt, og forsvaret blev smått om seim stadig bedre. Det var tolv norske soldater til å begynne med, men siden fikk vi forsterkinger, og nu kan jeg rope at øia er meget sterkt befestet. Jan Mayen er så stor som Malta, d. v. s. 50 km lang. Der hadde hollenderne i sin store hvalfangstperiode omkring 1700 store hvalanlegg, og vi fant brente murstein fra deres storhetstid. Syv hollendere var døde av skjørbuk der.

I 1921 åpnet nordmennene en meteorologisk stasjon på øia, som ingen eide. Den norske stat gjorde rettskrav på øia omtrent samtidig.

Fastisen i polarbassenget blev dreptet ut.

På Jan Mayen har vi helt siden 1925 sjelden sett noen is, øia reiste sig med sin veldige topp høi og rak op av Ishavet. Men under hele krigen har Jan Mayen praktisk talt virket

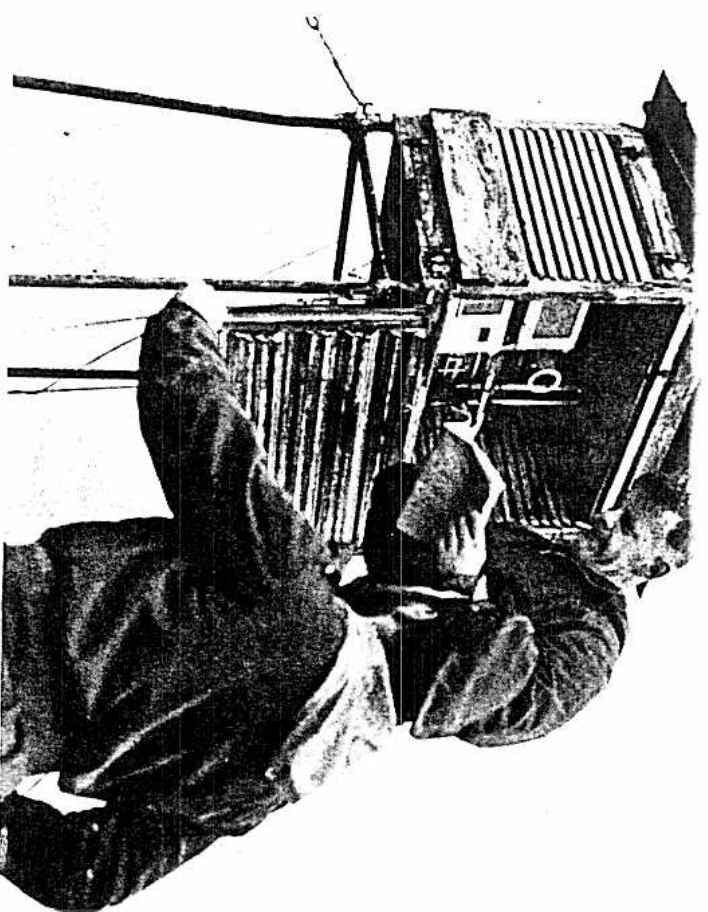
Hundekjöreren Kaum.

de helt enkelt slet op fastisen i polarbassenget og sendte drivisen ned til øia. Vi hadde altså et mere stabilt var og kaldt; noe som fra meteorologisk synspunkt var bra for flyverne under krigen.

Vi hadde 200 flyalarnner på fem år, tyskerne skjøt iberding på oss, og de gikk i begynnelsen så lavt — innen vi fikk vårt forsvar — at vi skulde ha skutt i våre egne sandsekker om vi hadde forsøkt å plukke dem ned. De tyske flyverne var så godt orientert på Jan Mayen at de fulgte fjell og daler omtrent som en bil.

Det verste som hendte i løpet av disse årene var da en av mine assistenter skjøt sig i foten under en jaktur. Vi var bare tre personer i hytta da det hendte, og først etter 8 dager lyktes det oss å få ham over til Island, han fikk sårfeber, så foten måtte amputeres.

*

Instrumentene leses av.

Tre isbjørner skutt.

Det var rikelig med jaktbytte, vi skjøt tre isbjørner. Tidlig en morgen da jeg så ut stod en riktig kjempe bare åtte meter fra hytta, jeg var sovning og funlet med geværet da isbjørnen så rett på mig. Men så fikk jeg inn et hodeskudd på den til slutt, og den var så medtatt at den ikke engang slo med labben på støret for å døve smerten, som de ellers pleier gjøre. Blårev og polarulv har jeg jaget mye, og fugl i tusenvis, alker og havhester — en særlig stor og yemligsimnet måsært som flyver helt innpå en.

Vi hadde meget bra amerikansk kost, og hele tiden sigaretter, tomatsaft, rikelig med frukt, hermetik og all slags litteratur. Men det siste året var isoleringen en ganske stor påkjenning på grunn av situasjonen hjemme i Nord-Norge. Ryktene om at Tromsø skulde brennes nådde oss, våre fami-

Her evakueres og mange flyktet over til Sverige. Uvissheten gikk oss hardt på nerverne. Men arbeidet holdt oss oppe. Hver tredje time døgnnet rundt tok vi våre observasjoner, sendte ut rapportene og meldte fra om sykklonene gikk langt nord- eller sørpå. Vi satte op våre gummiballonger — pilotballonger — for å måle vindhastigheten etter hvert som de steg for hvert minutt op til 40 000 meter. Vi gjorde målinger med teodolitt, et instrument med hvilket man måler høyde- og sidevinkel for hvert minutt. Jeg har ligget omkring 15 år som meteorologisk observatør i Ishavet, derav to år på Grønland og tre år på Bjørnøya. Men nu skal jeg bli for alltid hjemme hos min familie i Tromsø. Jeg tenker på å ta hånd om værmeldingene her i Ishavsbyen. Se her er min kjække gurt, han lå i armene mine da jeg reiste, og nu vil han nesten ikke kjennes ved mig.

«Fridtjof Nansen» på undervannsskjær.

Til slutt får jeg vel også nevne at «Fridtjof Nansen» under en patruljetur gikk på et undervannsskjær på sørsiden av Eggøy. Ingenting er jo kartlagt der oppe omkring Jan Mayen, men mannskapet tok sig i land. Det var sommeren 1940 etterat de hadde ført oss til Island. Besetningen fastslo da at vi ikke hadde fått brent hovedstasjonen helt op, så det lyktes dem å sende ut et SOS, som blev opfattet på Island, slik at et norsk skip gikk ut og hentet dem. Det var åtti mann som blev reddet. En tysk automatisk meteorologisk stasjon tok vi også på Svalbard under krigen. Den bestod av ti jerncylindre fylt med måleapparater, barografer og hydrograter, som tok vindretning og hastighet og sendte helt automatisk; akkumulatorer blev brukt til drivkraft. Disse automatiske stasjonene blev satt ut av tyske ubåter. Vi så ofte med det blotte øie at slike gikk op og

med hele dagen i lang tid på vest- og østkysten av Jan Mayen. En dag forsøkte vi å skyre på en, men en kraftig snestorm kom imellem og ødela sikret. Vi måttet nøie oss med å holde det klart for konvoiene mellem Amerika og Russland.